

LØRDAG

I SKOGEN: Øystein Gjerme går tur i skogen like ved Fantoft stavkirke i Bergen. Han er leder for Pinsebevegelsen i Norge og pastor i menigheten Salt i Bergen.

Foto: Matilde Solsvik

30

KRYSSORD

Tid for hjernetrim.
En loddrett: Krydderurt.
Løsningsord på seks bokstaver.

48

ETTERTANKE

«Når Gud trøster, betyr det ikke at han fjerner alt som er vanskelig, men at han gir et sted å stå midt i det som er vanskelig», skriver Ragnhild H. Aadland Høen.

77

Vi er jo satt her i verden til å opprettholde skaperverket, forvalte og respektere det.

Øystein Gjerme, pastor i pinsemenigheten Salt og leder for pinsebevegelsen i Norge

Møtes med mistenk- somhet

Fire kristenledere svarer på hvorfor krisen i skaperverket ikke er et større tema i kristenheten.

**TURID SYLTE, ERLEND BERGE (FOTO),
MATILDE SOLSVIK (FOTO)**

erlend.berge@vl.no, matilde.solsvik@vl.no

Mistenksomheten rundt miljøfeltet har gjort at vi ikke har turt å gå inn i det godt nok, sier Øystein Gjerme, leder for Pinsebevegelsen i Norge og pastor i menigheten Salt i Bergen.

Han er en av fire ledere Vårt Land har spurt om hvorfor krisen i naturen ikke er mer framme i kristne fellesskap og miljøer.

– Jeg har selv møtt kritikk for at jeg snakker for mye om skaperverket og klimautfordringene, med fare for at Jesus blir borte i det hele, sier Sunniva Gylver, biskop i Den norske kirke.

Har banet vei

Kristne og kirker har en jobb å gjøre og et akutt behov for å se over sider ved tro og teologi, sa Peter Halldorf i et intervju i Vårt Land i fjor. En rotfestet tenkning om at himmel og jord skal forgå, er noe av dette.

For Halldorf ble flere års arbeid med en bok om profeten Jeremia en øyeåpner. Halldorf mener at klima- og naturkrisen går dypt og er en krise i hvordan mennesket ser på seg selv og verden. Også teologien har banet vei for å se naturen som råmateriale for menneskets behov, forklarer han.

– Løsningen er at våre øyne åpnes for hvordan

alt skapt er en del av Gud og en del av oss selv. Når vi rører ved det skapte, rører vi ved Gud. Når vi håndterer det skapte på en uforstandig og brutal måte, da er det Gud vi håndterer slik, sa Halldorf, som er redaktør for tidsskriftet Pilgrim i Sverige, forfatter og tidligere pastor i pinsebevegelsen.

Ressurser i pinseteologien

Vil han forkynne om naturen, vet Øystein Gjerme at det kan vekke mistenksomhet om feil betoning i forkynnelsen.

– Her i Norge har miljøvernsaken blitt assosiert med venstresida politisk og som et saksfelt for den mer «liberale» kristne, sier han.

Gjerme har inntrykk av at noe holder på å endre seg. Selv mener han at nøkkelen er å gå inn med ressursene fra pentekostal teologi, altså den pinsteologiske tradisjonen.

– Det er mange berøringspunkter, sier Gjerme.

De siste årene har det blitt skrevet mer om økoteologi, også fra pinseteologer. Gjerme viser til en artikkel som nåværende rektor ved Høyskolen for ledelse og teologi, Karl Inge Tangen, publiserte i 2020 om Pentekostal spiritualitet, økoteologi og miljøengasjement.

Tangen gjennomgår en ►

22 LØRDAG HOVEDSAKEN

ULRIKEN: Teolog Bård Norheim på tur opp til Ulriken, det høyeste av de syv fjell og 643 meter over havet.

Foto: Matilde Solsvik

► rekke teologiske momenter fra pinseteologien som er relevante. Han siterer også hva den svenske pinselederen Lewi Pethrus skrev om sin dåp i Den hellige ånd. Det skjedde på båten til Oslo, på vei fra et bønnemøte i Lillesand:

«Mens jeg stod der ved relingen og ba, gikk solen opp av havet. Jeg har alltid vært tiltalt av naturens majestet og skjønnhet, men denne gangen opplevde jeg noe fullstendig nytt. Det jeg hadde opplevd om natten, min kontakt med Gud i bønn og det vakre naturscenariet foran meg,

overveldet meg. Tårer strømmet nedover kinnene mens jeg jublet av glede. En strøm av kraft og salighet gikk gjennom hele mitt vesen og jeg talte fremmede ord som i høy grad overrasket meg».

Gjerme har prøvd å bygge på de pinseteologiske berøringspunktene når han forkynner, og har erfart at det fungerer.

– Som pastor og forkynner

”

Hvis du vil nå en bredere del av kristenheten, må du snakke om klima og natur med utgangspunkt i forståelsen av Guds nærvær

Bård Norheim, professor ved NLA Høgskolen

tenker jeg hver helg at jeg er mer frimodig enn jeg var før. Jeg skjønner hvilken mistenksomhet og hvilke myter jeg er nødt til å overvinne. Når jeg har Skriften med meg, tør jeg.

Hovmod overfor naturen

I hele den vestlige, kristne kulturkretsen ligger det et hovmod overfor naturen, mener Gjerme.

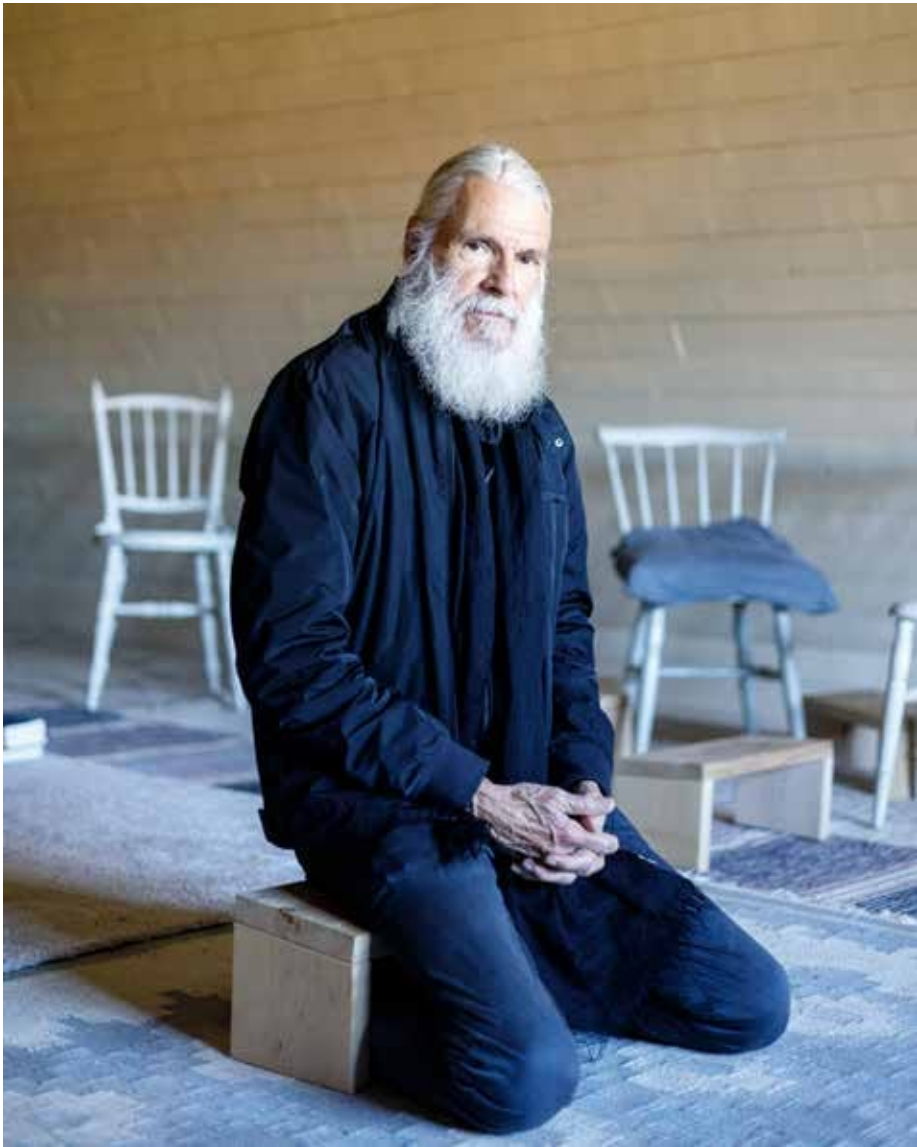

– Det jødisk-kristne natursynet overvant frykten, men også respekten for naturen som fantes i animistiske naturreligjoner. Og så erstattet vi det med et menneskeorientert verdensbilde.

Gjerme viser igjen til Tangens artikkel, som omtaler et essay av den amerikanske historikeren Lynn White fra 1967: *The*

Historical Roots of our Ecological Crisis. Noen mener at økoteologien har vokst fram som et svar på Whites analyse.

White skriver at mennesket i den jødisk-kristne kulturen ble forstått som skapt i Guds bilde og som herre over naturen. Dette verdensbildet ble ført videre av både kristne og humanistiske tradisjoner, og inneholdt tre ideer som har vært med på å forme sosiale systemer og sammen drevet fram en uholdbar overutnyttelse av naturen:

NATUR OG KRISTENDOM: Kristne og kirker har en jobb å gjøre, mener teolog Peter Halldorf. Foto: Synne Folstad Moen

- 1. Et skarpt skille mellom menneske og natur.
- 2. En nytteorientert etikk (utilitarisme).
- 3. Teknologioptimisme.

Livet etter døden

– Spørsmålet er: Hvordan skal vi tilnærme oss dette? Det er der jeg mener at vi har ressurser i vår pentekostale teologi som kan hjelpe oss tilbake på sporet, sier Gjerme.

Han mener at også endetids-syn har stått i veien for å bry seg om skaperverket, og at det har vært gjort for dårlig teologisk arbeid og snakket for lite om dette.

En sterk forståelse av at alt som er nå skal opphøre, kan gjøre at det ikke virker så nøye hvordan livet mitt nå påvirker skaperverket.

– Da blir tanken at våre synder mot skaperverket opphører, fordi Jesus skal opprette alt på nytt igjen. Men det er en kortslutning, fordi vi er jo satt her i verden til å opprettholde skaperverket, forvalte og respektere det. Syndene vi gjør i denne generasjonen, betaler faktisk framtidige generasjoner for, sier Gjerme.

Kirkens ledere foran fotfolket

Sunniva Gylver er biskop i Oslo i Den norske kirke, og har i lang tid vært opptatt av klimaspørsmål og naturen.

– Skal jeg generalisere, er mitt

inntrykk at kirkens lederskap lenge har vært mer radikalt enn fotfolket. Kirkemøte og bispemøte har hatt tydelige uttalelser og satsinger. Samtidig opplever jeg vel ikke at vi har evnet å mobilisere bredt nok i medlemsmassen vår, sier Gylver.

Hun understreker at medlemmene i Den norske kirke er mange og forskjellige. Gylver peker på fire sider ved teologien som kan ha vært bremsere.

Den ene er den nevnte tanken om at verden skal gå til grunne og at Gud skal skape en ny himmel og jord, og at det da ikke er vits i å ta vare på denne.

En annen er ønsket om en klar front mot å guddommeliggjøre naturen, for å sørge for at skillet mellom skaperen og det skapte ikke forsvinner.

– Resultatet har i mange tilfeller sett ut til å være at vi har glemt at Gud er nærværende og virksom i all sin skapelse gjennom sin Hellige Ånd, og at vi selv er del av denne skapelsen, sier Gylver.

Et tredje moment mener hun er en teologi som har vært menneskeorientert, med utgangspunkt i den første skapelsesberetningen i Bibelen: Gud skaper mennesket i sitt bilde, og oppfordrer dem til å være fruktbare og bli mange, råde over jorden og legge den under seg.

– I vår tid og kultur er dette ikke lenger en egnet måte å nærme seg menneskets grunnleggende oppdrag på. Den klassiske forvaltertanken under-slår at ansvaret for jorda i vår tid ikke handler om å underlegge seg den, men verne om den, sier Gylver.

Og den fjerde driveren: Engstelsen for at klima, miljø og natur skal overskygge de klassiske forkyn-nelsestemaene som synd og nåde, omvendelse og frelse.

Som nevnt har Gylver møtt kritikk for dette.

– Jeg vil hevde at egen forkynnelse gjennom tretti år motbeviser det, sier Gylver.

Starte i Guds nærvær

– Jeg tror det Peter Halldorf har skjönt, er at hvis du vil nå en bredere del av kristenheten, må du snakke om klima og natur med utgangspunkt

24 LØRDAG HOVEDSAKEN

Dette handler ikke bare om ytre ting, men dypest sett vårt forhold til Gud og naturen

Ingrid Rosendorf Joys, generalsekretær i Caritas Norge

☛ i forståelsen av Guds nærvær, og hva det betyr for måten vi lever våre liv. Der ligger nøkkelen til forandring, sier Bård Norheim.

Han er professor ved NLA Høgskolen i Bergen, som har røtter hos lavkirkelige organisasjoner som Indremisjonsforbundet, Misjonssambandet og Normisjon.

Norheim mener alle i Vesten er preget av det amerikanske narrativet om å «go west». Når åkerlandet ett sted er opptatt, går du bare videre til neste område.

– For menneskeheten har de siste tiårene vært en erfaring av at vi har kommet rundt. Vi kan ikke gå lenger vest, fordi vi møter klodens begrensninger.

Norheim tror dette gir teologien nye utfordringer. Det særlige, lutherske bidraget mener han er å starte i kristologien, altså «læren om Kristus», og ikke bare feste klimaengasjementet ensidig til skapelsesteologien, som i nordisk utgave har vektlagt kallet og det guddommelige i et helt vanlig hverdagsliv.

– Et engasjement for skapelsen må alltid være moralsk. Men blir det kun moralistisk, har det en lovisk slagside. Derfor er det desto viktigere å feste dette engasjementet i en nærværforståelse og en sakramental forståelse av virkeligheten, sier Norheim.

Nærværet forstått gjennom nattverden

Den sakramentale forståelsen kommer ifølge Norheim til uttrykk i et skrift der Martin Luther diskuterte nattverden med Ulrich Zwingli, den tredje reformatoren på 1500-tallet ved siden av Jean Calvin og Luther.

For Zwingli var brød og vin symboler for Kristi legeme og blod. Luther så det slik at Kristi legeme og blod faktisk er til stede i brødet og vinen.

Men Luther gikk ikke helt dit læren fra den katolske teologen Thomas Aquinas gjorde, at brød og vin blir forvandlet til Jesu kropp og blod.

Calvin hadde sin versjon som gikk ut på at Kristus er åndelig, men ikke fysisk til stede i nattverden, og at Jesu legeme fysisk befinner seg i himmelen.

Ifølge Norheim er det et poeng for Luther at nærværet i nattverden inngår i en helhetlig forståelse av Kristi nærvær, og at den er uløselig knyttet til Kristi nærvær i hele skaperverket.

– Fra et luthersk perspektiv er det umulig å holde seg med en kristologi og nattverdsteologi som ikke også holder opp betydningen av Kristi nærvær i skaperverket.

Allestedsnærværende etter himmelfarten

Norheim forklarer hvordan Luther knytter ulike faser av Guds nærvær til ulike deler av Jesu liv.

Mellom krybben og korset er Kristus bundet til et fysisk sted. I fasen mellom oppstandelsen og himmelfarten er Kristus fysisk til stede og samtidig ikke bundet til naturens eller skapelsens lover, og kan bevege seg fritt i skapelsen. Disippelen Thomas kan fysisk ta på sårene Kristus har fra korsfestelsen.

Etter det kommer enda en fase, livet etter himmelfarten.

– Luther er tydelig på at det som skjer ikke er at Kristus tar plass langt oppi det høye, som Zwingli sier. Etter himmelfarten er Kristus allestedsnærværende, ikke til vår frelse, men til livsoppretholdelse. Det betyr at vi kan møte Kristus

i treet som vokser, i vår neste, i vannglasset, i soloppgangen og det bergenske regnskylllet, sier Norheim.

I den apostoliske trosbekjennelsen heter det at Jesus Kristus «sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd». Ifølge Norheim gjør Luther det helt klart at dette ikke må forstås som et avgrenset sted, for Guds høyre hånd er det som holder verden oppe.

– Når vi synger den gamle spiritualen *He's got the whole world in his hand*, ville Luther sunget med, fordi han ville sagt at Guds høyre hånd er overalt, derfor er også Kristus overalt. Det er den radikale, og jeg vil si, litt underutviklede siden ved luthersk nattverdsteologi, som gjør at Kristus i skaperverket og sakramentet er uløselig knyttet sammen, sier Norheim.

Han synes ellers at det er vanskelig å si hvor utbredt et endetidssyn om at himmel og jord skal forgå er i norsk kristenhet, og fører til en form for eskapisme, der det ikke er så farlig å bruke naturen hardt.

– Jeg tror den er mer til stede i noe av det en kan møte av internasjonale forkynnere på nettet. Når du ser på majoriteten av norsk kristenhet, tenker jeg at det både på pinsekarismatisk og lavkirkelig mark nærmest har vært en stille vekelse for klima, miljø og naturengasjement, sier Norheim.

Paven ristet i grunnforståelsen

Da pave Frans kom med sitt lærebrev om «omsorgen for vårt felles hjem» i 2015, Laudato Si, skrev han om vekst- og klimakrisen er en spirituell krise like mye som en krise i naturen og i sosial urettferdighet.

– Det er jo et vilt radikalt budskap, sier Ingrid Rosendorf Joys om lærebrevet.

Joys er generalsekretær i Caritas Norge, Den katolske kirkes humanitære organisasjon. Hun mener at pavens encyklika endret samtalen om klima i Den katolske kirke.

– Fra å være et tema som noen spesielt interesserte kunne holde på med, er det blitt en mye mer integrert del av det å være kirke. Ingen prester, biskoper, menigheter eller strukturer i Den katolske kirke kan si at «de klimagreiene» er vi ikke så opptatt av, sier Joys.

Pavens tekst fikk gjennomslag langt ut over Den katolske

kirke, og ble lest av politikere og samfunnstopper både før og etter klimatoppmøtet i Paris det året.

– Noe har vært på gang. Men så kan det synes i Norge som klima har havnet litt i baklekse. Det er krig i Europa, folk er bekymret for høye strømpriser og høye lån. Mange piler peker

i feil retning og har snudd, som om man har lagt det litt fra seg, sier Joys.

Hun mener at paven i Laudato Si satte mennesket inn i skaperverket på en annen måte enn det som var vanlig. Erfaringen hennes er at når du som kristen begynner å virkelig sette deg inn i klimaspørsmål, blir det fort klart at det må ganske hardt lut til.

– Vi har satt oss over naturen og skaperverket, og forbruker det på en måte som ikke er bære-

PAVEBREV: – Ingen prester, biskoper, menigheter eller strukturer i Den katolske kirke kan si at «de klima-greiene» er vi ikke så opptatt av, sier Ingrid Rosendorf Joys. Foto: Erlend Berge

kraftig. Dette handler ikke bare om ytre ting, men dypest sett vårt forhold til Gud og naturen, sier Joys.

Avvikling

I 2015 jobbet Joys i Oslo katolske bispedømme, deriblant med å utgi Laudato Si på norsk. På en konferanse sa noen at det

hadde skjedd en feil i oversettelsen fra italiensk til engelsk og tysk. Paven hadde skrevet om å gå mot en avvikling av vekst. Det hadde blitt til å begrense vekst. Dette hadde også satt spor i den norske teksten, der ordet ble «vekstavvikling» i nye opplag.

– Pavens budskap handlet om det som ligger i begrepet degrowth, som faktisk er vekstavvikling, sier Joys.

I praksis kan det bety at hennes barn tilhører

en generasjon som ikke får bedre kjøpekraft og velstand enn foreldrene.

– Vi ser ikke konsekvensene av dette og at denne generasjonen er den første på lenge som vil kjenne dette på kroppen. Selv om vi i Norge på generelt grunnlag kunne trenge en nedkjøling i økonomien, kan det

føre til en manglende fremtidsoptimisme og at tilliten til samfunnet settes på prøve, sier Joys.

Hun konstaterer at i et samfunn bygd på vekst, er det få politikere som vil si at vi skal ha vekstavvikling. Men hun tror heller ikke at neste generasjon trenger flere hytter og biler, større leiligheter og flere designmøbler enn sine foreldre.

– Jeg vil si ja til en forsterket teologi på dette feltet, men også ja til at det må nå ut. For det ➤

26 LØRDAG HOVEDSAKEN

PÅ PLANTASIEN: Sunniva Gylver skulle bli tatt bilder av i naturen, men tiden ble knapp på Kirkemøtet i Trondheim. Her er hun i en park i Oslo.

Foto: Erlend Berge

☛ ligger sprengstoff der, om en annen måte å organisere hele samfunnet på, og naturen.

Har tatt miljø lenger inn i det sentrale

Biskop Gylver mener at lederskapet i Den norske kirke har hatt en tydelig stemme om skaperverket i mange tiår, men at gjennomslaget har variert. Hun nevner en rekke forsøk på å løfte temaet:

- ☛ I 1969 uttalte biskopene seg om miljø og forurensning
- ☛ I 1992 kom utredningen «Forbrukersamfunnet som etisk utfordring»
- ☛ I 1996 uttalte Kirkemøtet seg om «Forbruk og rettferd»
- ☛ På 2000-tallet kom samarbeidet mellom Den norske kirke, Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp om tiåret for «Skaperverk og bærekraft», med teologisk og liturgisk ressursmateriale, markering av Skaperverkets dag i kirkeåret, og arbeid med «Grønn menighet».
- ☛ I 2021 kom Bispemøtet med uttalelsen «Guds skaperverk – vårt hjem».

– Den knytter engasjementet for å verne skaperverket til gudstjenestens ulike deler, og vever det enda tydeligere sammen med liturgien og bibeltekstene enn vi kanskje har gjort i tidligere uttalelser, sier Gylver.

Hun mener at engasjementet dermed forankres i skapelsen, kristologien, forsoningen og kirkens liv i verden.

– Da Gud ble menneske, og Jesus døde og stod opp, var det ikke bare for oss, men for hele verden, sier Gylver.

Hun mener at natur- og klimakrisen hører til i sentrum av troen.

– Jeg synes det er viktig å tydelig forankre dette i kjernen av vår tro. Samtalen rundt klima-, natur og miljøkrisen er blitt så utrolig polarisert. Vi må prøve å unngå at dette for noen kristne miljøer ses som et rent politisk og moralsk felt, frakoblet troen og tilbedelsen, og tilhørende politisk bare på venstresiden. Om vi skal få et bredt og mangfoldig kirkelig engasjement, må det forankres sentralt i evangeliet og tilbedelsen.

Oslo-biskopen tror at det trengs ulike innsteg til disse spørsmålene, fordi folk berøres og mobiliseres av ulike perspektiver.

Den største katedralen

Gylver erfarer selv at det gjør vondt å engasjere seg dypt for natur og miljø, fordi mye går feil vei.

– Selvfølgelig gjør det vondt; jeg sørger, hver dag. Vi vet at den globale oppvarmingen og økningen i utslipp fortsetter, at arter forsvinner, at natur byg-

ges ned, at forurensningen øker. Vi vet at denne krisen skaper mer tørke, flom, ekstremvær, fattigdom, kamp om ressurser, tap av natur, mennesker på flukt. Vi vet at de som har minst skyld i det som skjer og er mest utsatte og sårbare fra før, som vanlig er de som rammes hardest.

Vi må prøve å unngå at dette for noen kristne miljøer ses som et rent politisk og moralsk felt, frakoblet troen og tilbedelsen

Sunniva Gylver, biskop i Oslo, Den norske kirke

Hun konstaterer:

– Både som kirke og enkeltmennesker er det lett å kjenne seg maktesløs og overveldet.

Gylver advarer mot å gi opp, og begrunner det med det største budet om å elske Gud og vår neste som oss selv.

– Det innebærer også å elske det Gud elsker, se verden med Guds blikk, anerkjenne Guds nærvær i alt som lever og forenes med Jesus i kampen for livet i vår verden.

Oslo-biskopen kaller naturen «den største og mest brukte katedralen» som forkynner Guds storhet, mangfold og skaperkraft. Hun mener at naturens krefter kan gi en sunn påminnelse om menneskets begrensning og sårbarhet. Gylver viser til Jobs bok i Bibelen, der Job har røffe diskusjoner med venner om Gud og lidelsen han opplever, og også reiser harde spørsmål til Gud.

– På et tidspunkt synes Gud lei av Jobs klaging, og konfronterer Job med skaperverkets mektige vitnesbyrd om Skaperen, med en rekke spørsmål.

Gylver siterer:

«Hvor ble jordens pilarer slått ned, og hvem la hjørnesteinen mens alle morgenstjerner jublet og alle gudesønner ropte av fryd? (...) Har regnet noen far? Hvem har avlet dugghråpene? Hvilket morsliv kommer isen fra? (...) Var det din forstand som lærte falken å fly?»

– I Jobs svar virker det for meg som han finner en form for lindring og hvile i å være sett av sin Skaper og en liten del av et stort skaperverk. Akkurat det er mange menneskers erfaring. Vi trenger den erkjennelsen og ydmykheten mer enn noensinne.